

Katowice, 27 maja 2023 r.

dr hab. Arkadiusz Pulikowski, prof. UŚ
Instytut Nauk o Kulturze
Uniwersytet Śląski w Katowicach

RECENZJA

dorobku naukowego dr Moniki Krakowskiej
w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach

1. Sylwetka naukowa **Habilitantki**

Dr Monika Krakowska jest absolwentką studiów na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończyła w 2000 roku otrzymując tytuł magistra. W kwietniu 2006 roku, decyzją Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Habilitantka otrzymała stopień naukowy doktora w dyscyplinie bibliologia i informatologia. Rozprawa doktorska, przygotowana pod kierunkiem prof. UJ dr hab. Wandy Pindlowej, była zatytułowana: „Europejska przestrzeń edukacyjna. Nowe formy informacji”. Załączony w przesłanej dokumentacji odpis dyplomu, potwierdzający uzyskanie stopnia doktora, pozwala stwierdzić, że Habilitantka spełnia podstawowy warunek wynikający z art. 219 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) – posiada stopień doktora.

Kariera zawodowa dr Moniki Krakowskiej jest związana z Uniwersytetem Jagiellońskim. W latach 2004–2006 była zatrudniona na stanowisku wykładowcy w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, w latach 2006–2009 na stanowisku asystenta w tym samym instytucie, a od 2009 roku Habilitantka jest adiunktem w Instytucie Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego (dawniej Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa).

Zainteresowania naukowe dr Moniki Krakowskiej obejmują przede wszystkim problematykę zachowań informacyjnych człowieka rozpatrywanych w różnorodnych kontekstach, przestrzeniach i wymiarach. Monografia przedłożona do oceny w postępowaniu habilitacyjnym jako główne osiągnięcie naukowe jest zbieżna z tymi wiodącymi

zainteresowaniami i stanowi dopełnienie wielu wcześniejszych badań realizowanych przez Habilitantkę w tym obszarze.

2. Ocena osiągnięcia naukowego przedstawionego jako podstawa do ubiegania się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Wskazaniem przez Habilitantkę osiągnięciem naukowym jest monografia *Zachowania informacyjne człowieka w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej : propozycja nowej koncepcji*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2022 roku. Recenzentem wydawniczym była prof. dr hab. Barbara Sosińska-Kalata.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, indeksu nazwisk i spisu rysunków. Każdy główny rozdział rozpoczyna się od wprowadzenia do poruszanej tematyki, a kończy podsumowaniem. Ułatwia to niewątpliwie percepcję treści. Dużym udogodnieniem, szczególnie dla czytelnika wersji drukowanej, jest także zamieszczony na końcu książki indeks nazwisk, których pojawia się bardzo wiele w tekście. Mniej przydatny jest natomiast spis rysunków, obejmujący raptem osiem elementów.

Tytuł rozprawy zawiera w sobie przedmiot badań: zachowania informacyjne człowieka podejmowane w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej. Z kolei podtytuł – „Propozycja nowej koncepcji”, jest w zasadzie niepotrzebnym dodatkiem. Prace naukowe o charakterze teoretycznym, z założenia powinny zawierać nowy koncept, stanowiący wkład do uprawianej przez autora dyscypliny.

We wstępie Autorka określiła przedmiot pracy, stan badań, cel główny cele dodatkowe, metodologię, a także krótko charakteryzowała poszczególne rozdziały. Przedmiot pracy został sformułowany na bazie tytułu rozprawy, co jest oczywistym i słusznym wyborem. Jako zasadniczy cel podjętych rozważań Habilitantka wskazała „zapropozowanie nowego konceptu – epistemicznej bańki informacyjnej – stworzonego na potrzeby teoretycznych i empirycznych dociekań w obszarze zachowań informacyjnych”. Tak wyznaczony cel główny wymagał zdaniem Autorki „osadzenia w szerszym kontekście zachowań informacyjnych w ogóle, krytycznej analizy ich różnorodnych aspektów i uwarunkowań, a także uwzględnienia interdyscyplinarnego wymiaru całej problematyki. Na potrzeby realizacji tych wymagań, Habilitantka wyznaczyła sześć celów szczegółowych, które nie będą tu przytaczane. Wszystkie one tworzą szeroki kontekst dla zaproponowanej autorskiej koncepcji – epistemicznej bańki informacyjnej. Dobór metod i technik badawczych wykorzystanych do realizacji celu głównego i celów szczegółowych jest właściwy i dobrze uzasadniony. Literatura wykorzystana do

stworzenia wywodu jest imponująca i zasługuje na docenienie, także pod względem jakościowym. Jej odbiciem jest obszerna bibliografia rozpisana na 40 stronach.

We wstępie zabrakło wyjaśnienia czym właściwie jest tytułowa epistemiczna bańka informacyjna. Dowiadujemy się jedynie, że nowa, autorska koncepcja powstała na potrzeby teoretycznych i empirycznych dociekań, że otwiera nową, szerszą perspektywę, że stanowi metaforyczne spoiwo, że jest wielowymiarowym elementem empirycznie rozwijanych badań, że stanowi fundamentalia do holistycznego, wieloaspektowego i harmonijnego spojrzenia. Czytelnik trzymany jest w napięciu aż do rozdziału 5.1, gdzie nowy koncept zostaje w końcu zdefiniowany.

Struktura rozprawy jest zgodna z zasadą „od ogółu do szczegółu”. Pierwsze dwa rozdziały wprowadzają do problematyki zachowań informacyjnych człowieka, ukazując zachowania informacyjne w wielu kontekstach i z różnych perspektyw. Rozdział trzeci traktuje o kontekście jako takim i przestrzeni. To drugie pojęcie jest kluczowe, gdyż stanowi fundament do opisu zamkniętych przestrzeni informacyjnych, przedstawionych w dalszej części rozprawy. W rozdziale czwartym scharakteryzowano różnego typu bańki informacyjne, które z kolei stanowią teoretyczną podstawę do autorskiej propozycji nowego konceptu epistemicznej bańki informacyjnej, szczegółowo opisanej w rozdziale piątym. Tak zbudowana struktura jest spójna, tworzy logiczną, uporządkowaną całość.

Rozdział pierwszy porządkuje i systematyzuje podstawowe pojęcia subdyscypliny zachowań informacyjnych. Przedstawione zagadnienia wyznaczają obszar badań dla dalszych rozważań. Wszystkie opisane rodzaje zachowań informacyjnych, a także powiązane z nimi konteksty zostały zobrazowane pod koniec rozdziału w formie zagnieżdżonego, autorskiego modelu (rys. 1). We wstępie monografii Autorka używa terminu „model”, podczas gdy w treści rozdziału jest on „zdegradowany” do jedynie „schematu”, który określa dodatkowo „tylko próbą, sugestią konceptualną”. W moim odczuciu schemat ten zasługuje na miano modelu. Jest uproszczonym przybliżeniem wycinka rzeczywistości opisanego w rozdziale, ułatwiającym także percepcję treści. Przyglądając się dokładniej modelowi można mieć wątpliwości, czy słuszny jest tu podział zachowań informacyjnych na dwie główne grupy – „pozyskiwanie informacji” i „różne formy zachowań informacyjnych”. Wśród różnych form zachowań można przecież lokować także pozyskiwanie informacji. Poza tym, „upchnięcie” wszystkich pozostałych zachowań w jednym owalu tworzy wrażenie dominacji pozyskiwania. Lepszym rozwiązaniem byłoby stworzenie osobnych, mniejszych owali dla wykorzystywania, unikania itd. Innym problemem napotkanym w rozdziale pierwszym jest tytuł rozdziału 1.6. Nie znajduję powodu, by wydzielone kategorie zachowań nazywać „pokrewnymi”. Czy mają być one

pokrewne między sobą? Niezależnie od intencji Autorki, jest to nadmiarowe, niepotrzebne zupełnie określenie.

W rozdziale drugim zachowania informacyjne człowieka są rozpatrywane z różnych perspektyw badawczych. Zebrane i usystematyzowane koncepcje tworzą teoretyczne ramy subdyscypliny zachowań informacyjnych. Autorka wydzieliła pięć głównych perspektyw: ewolucyjną, poznawczą, afektywną, społeczną i dotyczącą barier informacyjnych. Kolejność prezentacji nie jest może szczególnie istotna, ale trochę dziwi wybranie jako pierwszej, a przez to swoiste wyróżnienie, perspektywy ewolucyjnej. Badania z tego zakresu na pewno nie można uznać za wiodące. Kolejne trzy perspektywy nie budzą w tym względzie zastrzeżeń. Innego typu problem pojawia się w przypadku ostatniej z omawianych przez Habilitantkę perspektyw – barier informacyjnych, zmiennych interweniujących, determinantów zachowań informacyjnych. Moim zadaniem nie są to perspektywy badawcze, a elementy kontekstu. Bariery, determinanty to czynniki zewnętrzne, które wpływają na zachowania informacyjne, a przez to stanowią kontekst sytuacji. Różnego typu przeszkody w dostępie do informacji, a także zmienne i determinanty nie wyznaczają ram teoretycznych, nie są też związane z konkretną dziedziną nauki, z punktu widzenia której można interpretować zachowania informacyjne. Nie pasują więc do rozdziału drugiego zatytułowanego „Interdyscyplinarne perspektywy zachowań informacyjnych człowieka”, a do rozdziału pierwszego omawiającego różne konteksty zachowań.

Rozdział trzeci zawęży perspektywę badawczą, koncentrując uwagę czytelnika na dwóch pojęciach – kontekście i przestrzeni. Jak już wyżej wspomniano, kluczowe znaczenie dla dalszych rozważań ma analiza pojęcia przestrzeni. Autorka skategoryzowała terminy związane z miejscem, w którym realizowane są zachowania informacyjne i w efekcie przedstawiła je w postaci zagnieżdżonego modelu geografii przestrzeni informacyjnych (rys. 3). W mojej opinii rozdział trzeci można było ograniczyć do opisu przestrzeni. Pojęcie kontekstu, choć samo w sobie interesujące, nie wnosi wiele do wyводу.

O ile pierwsze dwa rozdziały monografii obejmują w większości zagadnienia często poruszane w literaturze przedmiotu, a przez to niepozwalające, poza sposobem ujęcia, na wprowadzenie nowych, oryginalnych koncepcji i pojęć, to począwszy od rozdziału trzeciego zaczynają się pojawiać w rozprawie elementy, które stanowią o jej wartości merytorycznej. Mam tu w szczególności na myśli koncepcję tymczasowych miejsc informacyjnych, rozwijaną przez Habilitantkę już we wcześniejszych publikacjach, a także autorski model przestrzeni informacyjnych, który te tymczasowe miejsca uwzględnia.

W rozdziale czwartym perspektywa badawcza jest dalej zawężana, kierując uwagę czytelnika na stosunkowo nowe zjawiska towarzyszące zachowaniom informacyjnym: bańki filtrujące, epistemiczne, informacyjne oraz komory echa. Zjawiska te są związane z mniej lub bardziej zamkniętymi, subiektywnymi przestrzeniami informacyjnymi, scharakteryzowanymi w rozdziale trzecim. Autorka zaprezentowała czynniki wpływające na tworzenie się wspomnianych bańek oraz sposób, w jaki oddziałują one na człowieka. Treść rozdziału stanowi teoretyczną podstawę dla zaprezentowanego w rozdziale piątym nowego pojęcia – epistemicznej bańki informacyjnej.

Rozdział piąty poświęcony jest w całości charakterystyce autorskiej koncepcji, która ma umożliwić opisywanie zjawisk oraz zachowań informacyjnych z nowej perspektywy. Habilitantka definiuje epistemiczną bańkę informacyjną (dalej EBI) jako zamkniętą formę przestrzeni, która może być wytworzona przez bańkę filtrującą, bańkę informacyjną lub komorę echa. EBI stanowi „konceptualną metaforę dla swoistego ograniczenia, w którym funkcjonuje jednostka”. Komponenty EBI zostały przedstawione w formie modelu na rysunku 5. Zdaniem Autorki EBI może być rozpatrywana w trzech wymiarach – w odniesieniu do jednostki, do jednostki funkcjonującej w grupie i do społeczności. W opisie koncepcji przeważa wymiar jednostkowy, ale pojawiają się także wątki dotyczące wymiaru społecznego. Zasadniczą część rozdziału stanowi charakterystyka determinantów wpływających na tworzenie się EBI. Zostały one pogrupowane w obrębie kategorii wyznaczonych przez interdyscyplinarne perspektywy opisane w rozdziale drugim. Wyróżniono zatem determinanty: ewolucyjne, poznawcze, afektywne i społeczne. Brak natomiast, i słusznie, determinantów związanych z barierami informacyjnymi. Niepotrzebnie Autorka rozpoczyna każdy z podrozdziałów poświęcony determinantom od „Wybrane”. Istotniejsza jest tu przecież ich charakterystyka, a nie kompletność. Zaproponowana przez Habilitantkę nowa perspektywa badawcza jest oryginalna, prawidłowo skonstruowana i ma duży potencjał do wykorzystania w badaniach z zakresu zachowań informacyjnych.

Podsumowując, stwierdzam, że osiągnięcie naukowe dr Moniki Krakowskiej pt. *Zachowania informacyjne człowieka w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej : propozycja nowej koncepcji* ma dużą wartość naukową i stanowi istotny wkład Habilitantki w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

3. Ocena aktywności naukowej Habilitantki

Dorobek publikacyjny dr Moniki Krakowskiej obejmuje łącznie 48 pozycji, z czego 10 ukazało się okresie przeddoktorskim. Wśród wszystkich publikacji można wyodrębnić:

- 3 monografie naukowe: pierwsza – stanowiąca pokłosie rozprawy doktorskiej, druga – współredagowana praca zbiorowa, trzecia – przedłożona jako główne osiągnięcie w przewodzie habilitacyjnym,
- 10 artykułów opublikowanych w recenzowanych czasopismach naukowych,
- 31 publikacji naukowych zamieszczonych w pracach zbiorowych, z czego 15 dotyczy materiałów pokonferencyjnych,
- 3 postery,
- 1 recenzję.

W okresie postdoktorskim, obejmującym lata 2007–2022, habilitantka opublikowała łącznie 38 tekstów, co przekłada się na średnią 2,5 publikacji/rok i świadczy, w ujęciu czysto liczbowym, o dużej aktywności publikacyjnej. W dorobku dr Moniki Krakowskiej przeważają teksty autorskie, które stanowią 62% wszystkich publikacji (30 z 48). W naukach humanistycznych, w których przez większość kariery funkcjonowała Habilitantka (do czasu reformy z 2018r.) nie jest to wcale duża dysproporcja. Na uwagę zasługuje tu współpraca krajowa i międzynarodowa Habilitantki w prowadzeniu badań, udokumentowana wieloma współautorskimi tekstami. Część prac współautorskich powstała w zespołach międzynarodowych, z udziałem badaczy z Litwy, Węgier, Czech, Hiszpanii, a w przypadku badania z 2015 roku (Saunders at al.) zespół liczył aż 21 badaczy pochodzących z 18 krajów świata. Jeśli chodzi o współpracę krajową Habilitantki, to ogranicza się ona jedynie naukowców z macierzystej uczelni.

W dorobku dr Moniki Krakowskiej pewne wątpliwości może wzbudzać duża dysproporcja między liczbą artykułów w czasopismach (10) a publikacjami zamieszczanymi w pracach zbiorowych (31). Wynika to w głównej mierze z odmiennych praktyk publikacyjnych, jakie funkcjonowały w naukach humanistycznych, z których wywodzi się Habilitantka, przed wprowadzeniem reformy szkolnictwa wyższego z 2018 roku. Wówczas w humanistyce dominowały właśnie publikacje zamieszczane w różnego typu w pracach zbiorowych. Z tego względu nieuczciwe byłoby ocenianie dorobku Habilitantki jedynie z punktu widzenia aktualnie obowiązujących zaleceń publikacyjnych, promujących artykuły w czasopismach, a marginalizujących teksty w pracach zbiorowych.

Wracając do analizy osiągnięć Habilitantki w zakresie naukowej aktywności międzynarodowej, warto zauważyć, że sześć spośród dziesięciu artykułów zostało opublikowanych w rozpoznawalnych w dyscyplinie czasopismach zagranicznych: *Information Research*, *Journal of Education for Library and Information Science*, *Education for Information*, *Journal of Systemics, Cybernetics and Informatics*, *The Electronic Library*, z czego cztery są najwyżej cytowanymi publikacjami w dorobku dr Moniki Krakowskiej wg Google Scholar:

- *Enriching e-learning metadata through digital library usage analysis* – 52 cytowania,
- *Information behaviors and information literacy skills of LIS students: an international perspective* – 49 cytowań,
- *Information seeking behaviour of mathematicians: scientists and students* – 34 cytowań,
- *Information literacy in the Visegrad group countries: Literature and initiatives* – 18 cytowań.

Zarówno dla nauk humanistycznych, w których osadzona jest większość dorobku Habilitantki, jak i dla nauk społecznych, w których obecnie lokowany jest jej dorobek, są to wysokie wartości, świadczące o dużym zainteresowaniu badaniami, w których Habilitantka brała udział. Relatywnie wysokie wartości liczby cytowań publikacji naukowych, których autorką lub współautorką jest dr Monika Krakowska, dotyczą również trzech artykułów anglojęzycznych, które ukazały się w *Zagadnieniach Informacji Naukowej* – wiodącym polskim czasopiśmie informatologicznym, a także kilku prac badawczych ogłoszonych w wydawnictwach zbiorowych różnego typu. W sumie, w bazie Google Scholar 26 publikacji dr Moniki Krakowskiej ma odnotowane cytowania, których suma wynosi 255 (stan na 22.05.2022). To znaczący wynik w dziedzinie nauk humanistycznych/społecznych, na który z pewnością pozytywnie wpływa publikowanie dużej części prac w języku angielskim (19 z 48).

Nie jestem miłośnikiem wykorzystywania indeksów cytowań w naukach humanistycznych i społecznych, ale na potrzeby recenzji należy odnotować wskaźniki podane przez Habilitantkę w dokumentacji:

- Sumaryczny Impact Factor: 1,761 (wg Journal Citation Report),
- Indeks Hirscha: 4 (wg Web of Science oraz Scopus) oraz 8 (wg Google Scholar).

Biorąc pod uwagę, że Impact Factor, z reguły nie jest wyliczany dla czasopism humanistycznych, można przyjąć, że sama jego obecność ma tu pozytywny wymiar. Z kolei indeks Hirscha Habilitantki, w obu wariantach, można uznać za wysoki zarówno w kontekście nauk humanistycznych, jak i społecznych.

Istotnym elementem aktywności naukowej dr Moniki Krakowskiej jest udział w konferencyjach. Habilitantka czynnie uczestniczyła łącznie w 35 konferencjach, z czego 10 dotyczy okresu przed uzyskaniem stopnia doktora, a 11 wyjazdów zagranicznych. Warto zaznaczyć, że dr Monika Krakowska była członkiem komitetów programowych siedmiu zagranicznych konferencji, a od 2022 roku pełni funkcję sekretarza Międzynarodowej Konferencji European Conference on Information Literacy, która odbędzie się w październiku 2023 roku w Krakowie.

Na pozytywną ocenę zasługuje również udział Habilitantki w projektach badawczych. Na przestrzeni całej kariery naukowej dr Monika Krakowska uczestniczyła w ośmiu projektach, z czego pięć miało charakter międzynarodowy. Niestety, w przedłożonej dokumentacji nie wskazano zadań, jakie Habilitantka realizowała w ramach tych projektów.

W ocenie aktywności naukowej mieści się także recenzowanie artykułów w czasopismach. Habilitantka nie ma w swoim dorobku zbyt wielu recenzji – tylko 5, ale wszystkie one powstały dla renomowanych, głównie zagranicznych czasopism: *Digital Library Perspectives*, *Journal of Documentation*, *The Journal of Academic Librarianship*, *Zagadnienia Informacji Naukowej*. Recenzje były przygotowane w latach 2021-2022, co wskazuje na znaczące uaktywnienie Habilitantki w tym obszarze i stanowi dobry prognostyk na przyszłość.

Dokonania naukowe dr Moniki Krakowskiej zostały uhonorowane przez macierzystą jednostkę trzema nagrodami Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego za osiągnięcia naukowe: jedną indywidualną II stopnia (2009) i dwiema zespołowymi III stopnia (2011, 2020). W roku 2009 Habilitantka została także wyróżniona naukową nagrodą im. Adama Łysakowskiego, przyznawaną przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, w kategorii „prace o charakterze praktyczno-wdrożeniowym” za autorską monografię *Nowe formy komunikacji społecznej w europejskiej przestrzeni edukacyjnej*.

Dr Monika Krakowska może się również pochwalić wieloma osiągnięciami dydaktycznymi, organizacyjnymi i popularyzatorskimi. Są one znaczące i niewątpliwie zasługują na docenienie, jednakże, z punktu widzenia zapisów aktualnie obowiązującej ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, nie powinny być uwzględniane w recenzjach osiągnięć naukowych, ani na dalszych etapach postępowania habilitacyjnego. Z tego względu osiągnięcia te nie zostaną przywołane.

Reasumując, dorobek naukowy dr Moniki Krakowskiej oceniam pozytywnie. Habilitantka jest zaangażowana w prowadzenie badań, co przejawia się w aktywności publikacyjnej, a wyniki często prezentuje na międzynarodowych konferencjach organizowanych przez krajowe

i zagraniczne ośrodki uczelniane. W obszarze badań z zakresu zachowań informacyjnych człowieka dr Monika Krakowska jest rozpoznawalna i ceniona. W mojej ocenie zdecydowanie wypełnia ustawowe kryterium dotyczące wykazania się istotną aktywnością naukową (art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*).

4. Konkluzja

W podsumowaniu recenzji wyrażam pozytywną opinię o dorobku naukowym dr Moniki Krakowskiej, przedłożonym do oceny w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. W mojej ocenie główne osiągnięcie naukowe Habilitantki – monografia *Zachowania informacyjne człowieka w kontekście zjawiska epistemicznej bańki informacyjnej*, wypełnia ustawowe wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach. Ponadto stwierdzam, że dr Monika Krakowska wskazuje się istotną aktywnością naukową, spełniając tym samym wymagania określone w punkcie trzecim wspomnianej ustawy. Wniosuję zatem o dopuszczenie dr Moniki Krakowskiej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.